

ISTORIA ȚĂRII MOLDOVEI ÎN CONTEXTUL RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE ÎN EPOCA MEDIVALĂ

Recent, de sub pana harnicului cercetător al istoriei Moldovei medievale, profesorului Ion Eremia de la Universitatea de Stat din Moldova a văzut lumina zilei un studiu valoros în care autorul analizează problema statutului juridic internațional al Țării Moldovei în Evul Mediu¹.

În cele trei capitole ale lucrării autorul cercetează trei probleme de bază: Istoria Țării Moldovei de la începuturi până la sfârșitul secolului al XIV-lea (1387); problema istoriei vasalității nominale a Țării Moldovei față de Polonia și Ungaria (1387-1456) și Statutul juridic internațional al Țării Moldovei și impactul otoman în a doua jumătate a secolului al XV-lea – începutul secolului al XVI-lea.

În partea introductivă autorul argumentează necesitatea studierii problemei, menționând că „... studiul de față are intenția de a întreprinde o analiză critică a surselor istorice și istoriografice care dau conținut problemei privind statutul juridic internațional al țării Moldovei în perioada de timp de până la începutul secolului al XVI-lea”², insistând asupra sensului sitagmei „drept internațional” pentru epoca medievală.

În același compartiment autorul trece în revistă diversitatea izvoarelor accesibile utilizate la scrierea monografiei, făcând o succintă analiză a acestora: tratate, acte ale Sfatului Domnesc, scrisori ale domilor din Țara Moldovei către suveranii vecini ai Europei, precum și un șir de cronică în care au fost reflectate într-o măsură sau alta diferite aspecte ale problemei cercetate de autor: cronică otomană a lui Yazicioglu Ali (în care pentru prima dată este menționată Țara Moldovei sub numele de „Kara Bogdan”); Cronică lui Jan Dlugosz, Cronică Moldovei de la Cracovia, cronică cărturarului polonez Wapowski etc.

La realizarea monografiei Ion Eremia a ținut cont de rezultatele obținute de cercetătorii din Republica Moldova (D. Dragnev, P. Parasca, Gh. Gonța), România (Șt. S. Gorovei, C. Rezachevici, C. Racoțivă, P. Panaitescu, C. Cihodaru, Ș. Papacostea, V. Spinei, L. Șimanschi, M. Maxim, Ioan-Aurel Pop etc.), Ucraina (F.Șabulido, P. Tolociko, L. Voitovici), Lituania (U. Edvardas, p. 69) etc., care au analizat unele aspecte ale problemei cercetate de autor.

Pentru facilitarea înțelegerii textului, pe parcursul lucrării autorul interpretează unele noțiuni specifice epocii, ca, spre exemplu: „vasalitatea nominală” (p.73), „credință”, „închinat” „scrisoarea trainică”(p.76), „jurământ”, (p. 76) „legea creștinească”, „sărutul crucii” (p. 77), „omagiul de credință”, „făgăduință” (p. 104) „jurământ”, (p.85), „protecție”, „protectorat” (172-173) și semnificația lor pentru perioada medievală.

În capitolul I – *Țara Moldovei până la sfârșitul secolului al XIV-lea (1387)* (p.14-72) autorul revine mai întâi la problema originii populației autohtone în spațiul estcarpatic de la primele atestări documentare până la sfârșitul anilor 80 ai secolului al XIV-lea, examinând, de asemenea, stăpânirea „Dragoșștilor” în Moldova”, precum și Statutul juridic al Țării Moldovei în anii 1363-1387.

Compartimentele capitolului sunt realizate în urma analizei critice a surselor istorice accesibile (inclusiv a informațiilor din cronicile arabe puțin cercetate în istoriogra-

¹ Ion Eremia, *Statutul juridic internațional al Țării Moldovei (de la origini până la începutul secolului al XVI-lea)*. – Chișinău, 2010

² *Ibidem*, p. 9.

fia românească (p. 19,20,24) precum și în baza opiniilor expuse de specialiști în problema originii poporului român (V. Spinei, Gh. Postică, Ș. Papacostea etc). Referindu-se la problema formării poporului român, Ion Eremia demonstrează originea romană a populației autohtone „numită în sursele timpului cu termenii *vlahi, valahi, valati, volohi, blachi* și alte derivate ale acestui termen”³. (p.14). Astfel, autorul respinge odată în plus concepția dominantă în istoriografia sovietică conform căreia băștinași ai teritoriilor de la Est de Carpați ar fi fost slavii, iar volohii ar fi venit pe acest teritoriu din Transilvania, mai concret din Maramureș (p. 18-19-20). Ion Eremia împărtășete, dar în același timp vine cu argumente noi, opiniile expuse anterior (Dan Gh. Teodor, V. Spinei, Șt. Olteanu, Gheorghe I. Brătianu) despre existența la valahi a cnezatelor și voievodatelor în sec. IX-X, modul de organizare a acestora și rolul lor în formarea ulterioară a statelor medievale românești. Autorul menționează că aceste formațiuni prestatale ale românilor (adică ale populației autohtone majoritare) s-au menținut chiar în pofida invaziei mongole. De altfel, fără a nega consecințele negative ale acestui fenomen asupra evoluției firești a populației autohtone de la Est de Carpați, Ion Eremia subliniază că „...mongolii, sub aspect politic, nici nu au favorizat, dar nici nu au blocat conturarea și dăinuirea unor formațiuni statale incipiente de tip cnezial sau voievodal”⁴.

Meritul profesorului Ion Eremia constă și în abordarea aspectelor discutabile ale problemei cercetate (ca, spre exemplu, a denumirii teritoriilor la Est de Carpați în sursele istorice accesibile – *Rossovlahia, Mołșdoslavia, Ungrovalhia, Țara alanilor, Țara Românilor*) la începutul mileniului al II-lea (p.23-26), a descălecatului (p.34-35); a istoriei „Dragoșeștilor” și a rolului lor în istoria neamului rămânesc (p.31-41) fără a uita însă să-și expună opinia proprie.

Referindu-se la problema statutului juridic al Țării Moldovei în primele decenii de existență ale ei, autorul subliniază că fiind situată într-o regiune deosebit de importantă sub aspect geopolitic, Țara Moldovei a devenit (în mod inevitabil) obiectul expansiunii regelui ungar Ludovic I (zis Ludovic cel Mare, 1342-1382)⁵ susținut de papii de la Roma, cointeresați în lărgirea sferei de influență a Bisericii catolice în Europa de Est. Pentru a păstra independența țării (în lipsa unui potențial economic și uman redus), marii voievozi, apoi domnii Țării Moldovei s-au văzut nevoiți să promoveze o politică de balansare cu cele două regate catolice vecine (Ungaria și Polonia). Analizând această politică autorul concluzionează că deși regele Ludovic I era nemulțumit de mișcarea antimaghiară din anii 1363- 1364 (având în vedere „...treccerea lui Bogdan în Molodva și alegerea lui Vladislav I domn al Țării Românești, ambele considerate drept încălcări flagrante ale „drepturilor” regelui maghiar în regiunile extracarpatică”)⁶, curtea de la Buda nu dispunea de forțe militare suficiente pentru a întreprinde concomitent campanii la Est și Sud de Carpați (vezi p. 48).

O atenție deosebită a acordat Ion Eremia diplomei din 2 februarie 1365 (referitoare la confiscarea moșiei Cuhea care aparținuse lui Bogdan), emise de același rege, apreciată în mod diferit în istoriografie (O. Pecican, V. Ciobanu, Ștefan S. Gorovei etc). În urma analizei minuțioase a diplomei menționate, autorul a conchis că „... *de jure* independența Țării a fost recunoscută de Ungaria prin diploma din 2 februarie 1365”⁷.

³ *Ibidem*, p.14

⁴ *Ibidem*, p. 16.

⁵ Pentru detalii referitor la domnia lui Ludovic cel Mare a se vedea: Paul Lendval, *Ungurii. Timp de un mileniu învingători și înfrângeri*. Ediția a II-a. – București, 2007, p.74-78. Menționăm că pe harta de la pag.77 Țara Românească și Moldova sunt înregistrate ca țări aflate sub „influența maghiară”.

⁶ Ion Eremia, *Statutul juridic...* p.48.

⁷ *Ibidem*, p.49.

Sunt binevenite pentru publicul cititor (și în special pentru elevi, liceeeni și studenți) concluziile generale făcute de autor după analiza unor aspecte controversate ale istoriei Țării Moldovei în perioada cercetată de autor (p. 66, 71-72, 79-80 etc.). Astfel, finalizând analiza problemei formării Țării Moldovei autorul conchide că „Țara Moldovei în calitate de stat nu a apărut ca o consecință a factorului maghiaro-maramureșan, dar nici în afara lui, inițial, acest factor, prin prezența lui a creat condiții optime în virtutea faptului că a înlăturat factorul mongol și a favorizat o apropiere mai mare față de cel maramureșan, prin aceasta creându-se condiția politică necesară de finalizare a procesului de evoluție spre stat”.⁸

Printre subiectele importante examinate de autor în capitolul al II-lea *Epoca vasalității nominale față de Polonia și Ungaria (1387-1456)* (p. 73-123) se înscrie și analiza ceremoniei și semnificația vasalității medievale, precum și formele de manifestare a ei, autorul comparând ceremonia vasalității în țările din Evul Mediu Occidental și a celei din țările din Estul Europei. În acest context constatăm o reușită indiscutabilă a profesorului Ion Eremia, în pofida faptului că, după cum constată Domnia sa „izvoarele istorice care menționează procedura stabilirii relațiilor de vasalitate dintre domnii Moldovei, pe de o parte, și suveranii Poloniei sau Ungariei, pe de altă parte, sunt destul de modeste”.⁹

Un alt subiect major examinat de autor în acest capitol este *Evoluția statutului politico-juridic internațional al Țării Moldovei de la 1387 până la sfârșitul domniei lui Alexandru cel Bun* (1432) (p. 88-110). În acest compartiment cititorul va găsi un material prețios despre lupta domnului Țării Moldovei pentru minimalizarea influenței monarhilor din țările vecine în treburile interne ale Țării Moldovei și că, deși Alexandru cel Bun a depus un omagiul de vasalitate regelui Poloniei Wladislaw al II-lea Jagiello (1386-1434) la Cămenia (la 1 august 1404), p.104), domnul Țării Moldovei a continuat să manevreze între Polonia și Ungaria, în special, după semnarea tratatului polono-ungar de la Lublău, din 15 martie 1412. Respingând afirmația din *Cronica Moldovei* de la Cracovia (preluată de Jan Długosz) precum că Alexandru cel Bun a mai depus Poloniei „... prin jurământ omagiul său” în 1415 la Sneathyn, Ion Eremia împărtășește opinia că domnul Moldovei s-ar fi considerat independent și suveran deja la începutul anilor 20 ai sec. XV (mai precis către anul 1426).¹⁰ În același timp, el consideră că prin acest tratat „... Polonia a eliminat, cel puțin temporar, Ungaria din competiția pentru „suzeranitate” în Moldova și și-a asigurat suzeranitatea nominală exclusivă asupra Moldovei, ceea ce a asigurat țării o stabilitate internă și externă pe circa 20 de ani de zile”.¹¹

Un interes deosebit prezintă capitolul al treilea al monografiei – *Statutul juridic internațional al Țării Moldovei și impactul otoman în a doua jumătate a secolului al XV-lea – începutul secolului al XVI-lea* (p.124-176). Diversitatea izvoarelor istorice accesibile și analiza minuțioasă a acestora, precum și folosirea pe larg a realizărilor istoriografiei consacrate istoriei Țării Moldovei în această perioadă, i-au permis autorului să trateze pe larg lupta lui Ștefan cel Mare atât pentru asigurarea independenței Țării Moldovei, cât și pentru afirmarea ei pe plan internațional, pentru crearea unui front comun antiotoman (p. 169-170), să analizeze detaliat un aspect deosebit de important al temei – cel al „protectoratului” Porții asupra Țării Moldovei. (p. 172 – 174).

Monografia profesorului Ion Eremia finalizează cu o încheiere în limba română (p. 175-178), și cu un sumar detaliat în limba engleză (p.179-188) care reflectă rezultatele

⁸ *Ibidem*, p.71.

⁹ *Ibidem*, p.75.

¹⁰ Vezi detaliat: Ion Eremia, *Statutul juridic...* p. 109.

¹¹ *Ibidem*, p. 110.

principale obținute de autor în cercetarea problemei abordate. Lucrarea e înzestrată cu o bibliografie deosebit de bogată care însumează 498 titluri de cărți și un indice de nume și locuri.

Deși lucrarea corespunde tuturor rigorilor înaintate față de un studiu monografic, ținem să ne expunem și unele doleanțe, observate în timpul lecturării lucrării.

Considerăm că necesitau o redactare minuțioasă unele fraze din text: la pagina 12 a lucrării autorul opinează că „... structura social-politică a românilor în perioada prestatală corespundea întru totul unor structuri de tip feudal...”, invocându-se în calitate de argument și „... existența a numeroase „țări”, „câmpuri” etc”¹². Considerăm, însă, că existența acestora nu constituie un argument suficient pentru a considera că acestea aveau o structură de tip feudal.

De asemenea, suntem de părere că necesita o argumentare în plus și opinia profesorului Ion Eremia vis-a-vis de aprecierea rolului diplomei regelui Ludovic I, din 2 februarie 1265, în istoria relațiilor româno-maghiare și a independenței Țării Moldovei, diplomă prin care, în viziunea autorului, regele maghiar recunoștea, fiind impus de situație, *de jure* Independența Țării Moldovei¹³.

În general, însă, studiul monografic al profesorului Ion Eremia constituie o realizare de o valoare incontestabilă în istoriografia românească. Este vorba de o lucrare în care problema statutului juridic internațional al Țării Moldovei până la începutul secolului al XVI-lea e abordată în întreaga ei complexitate, în contextul relațiilor geo-politice create în Estul și Sud-Estul Europei în secolele XIII-XV. Autorul a reușit să evidențieze cu lux de amănunte abilitatea manifestată de marile voievozi și domni ai Țării Moldovei din această perioadă în tendința de afirmare a țării pe harta Europei și eforturile depuse de ei pentru ieșirea de sub influența monarhilor din statele catolice vecine (Ungaria și Polonia).

Diversitatea și analiza critică a izvoarelor istorice accesibile i-au permis autorului să ajungă la concluzii argumentate din punct de vedere științific și să demonstreze cu succes falsitatea și denaturările făcute (conștient sau incoștient) de unii „iubitori de istorie” (citește diletanți) sau pseudoistorici, care, în opinia profesorului Ion Eremia, „au pus în circuitul străzii o întreagă „literatură istorică”, care nu poate fi apreciată altfel decât de „bulevard”...”¹⁴. De o ținută științifică deosebită (care poate servi drept model pentru tinerii cercetători ai istoriei neamului românesc în epoca medievală), studiul monografic al profesorului Ion Eremia va fi de un real folos tuturor celor care se interesează de trecutul Țării Moldovei – elevi, liceeni, studenți, profesori, politologi, politicieni etc. Studiarea lucrării profesorului Ion Eremia le va permite acestora să cunoască adevărul științific despre originea românilor, formarea Țării Moldovei și a locului ei în sistemul relațiilor internaționale în perioada cercetată, vor avea posibilitatea să separe grâul de neghină, iar adevărul de fals. Tuturor cititorilor le dorim lectură plăcută.

Pavel Cocârlă*

¹² *Ibidem*, p. 12.

¹³ *Ibidem*, p. 49.

¹⁴ *Ibidem*, p.10.

* **Pavel Cocârlă**, doctor habilitat în istorie, profesor universitar la Facultatea de istorie și filozofie a Universității de Stat din Moldova